

Les aus de mar endins

Albert Cama & Martí Franch

Disseny i maquetació: J. Carles Jiménez

Il·lustracions: Martí Franch

Textos: Albert Cama

Impressió: Delta Indústria Gràfica Impressors, S. L.

DL: T-1231-2013

Aquesta publicació ha estat realitzada amb paper reciclat de 120 g

Les aus marines al delta de l'Ebre

Igual que la part terrestre, la part marina del delta de l'Ebre és una zona molt productiva. Els nutrients que aporta el riu, l'amplada de la plataforma continental i els corrents submarins fan que aquesta àrea sigui molt favorable per al desenvolupament de la vida submarina. Aquesta elevada productivitat atrau una munió de depredadors marins que en treuen profit, com és el cas de les aus.

Moltes espècies com les gavines i els xatracos han aprofitat la combinació de molt aliment i els llocs tranquils que trobem al delta de l'Ebre per a establir-hi les seves zones de nidificació. Altres espècies, com els procel·lariformes (baldrigues i ocells de tempesta), que busquen llocs encara més tranquils per a reproduir-se, es desplacen fins aquí per buscar aliment per als seus polls i ells mateixos des de llocs tan allunyats com les illes Balears.

La pesca i les aus marines

Aquesta abundància també ha portat el desenvolupament d'una important activitat pesquera per part de l'home, la qual cosa ha creat fortes relacions entre pescadors i aus marines. Tot i que les aus competeixen amb els éssers humans pels recursos del mar, aquests es poden aprofitar de les aus per a detectar els bancs de peixos.

Algunes arts de pesca, com el palangre, capturen aus de forma accidental, causant problemes de conservació per a les espècies més sensibles. D'altra banda, les aus han après a aprofitar el rebuig de les flotes de pesca per a alimentar-se, sobretot el rebuig dels vaixells d'arrossegament o bous.

L'arrossegament és un sistema de pesca no selectiu que extreu del fons del mar molts organismes. Una part d'aquests no tenen un interès comercial i són retornats de nou al mar. Aquest rebuig, anomenat descart, és en part comestible per als ocells i moltes espècies s'han acostumat a alimentar-se'n. Avui dia, algunes poblacions d'aus marines han augmentat gràcies a aquesta font d'aliment, que és abundant, fàcil de trobar i de capturar. La dependència és tan acusada, que algunes espècies han adaptat la seva distribució i, fins i tot, els seus costums, per tal de coincidir en el temps i l'espai amb les barques d'arrossegament.

Com veure les aus de mar endins?

El principal problema amb el qual ens trobem quan volem observar aus marines és la dificultat d'entrar dins el seu món. Per a fer-ho, ens podem ajudar d'eines òptiques, que ens permeten veure uns quants quilòmetres mar endins. Amb l'ajuda d'un telescopi i des d'un punt elevat o que s'endinsi al mar podem veure de forma fàcil espècies que normalment ens quedarien fora del nostre abast. Les condicions de vent de mar cap a terra, com les llevantades, poden apropar els ocells a la costa i afavorir l'observació, tot i que vents massa forts poden dificultar-la. Un lloc apropiat per a dur a terme aquesta activitat al delta de l'Ebre és l'observatori del Migjorn.

Una altra forma de veure aquestes espècies és esperar que s'acostin a terra, per exemple quan segueixen les embarcacions d'arrossegament que tornen a port. Això succeeix a prop dels ports pesquers de la zona i aproximadament entre les tres i les cinc de la tarda.

Però la forma més eficaç de veure les aus marines en el seu medi i a poca distància és sortir amb una embarcació i atraure-les llençant aliment. Com que les aus estan acostumades a seguir les embarcacions, si se'ls ofereix peix acudeixen en grans quantitats, permetent fer molt bones observacions i fotografies.

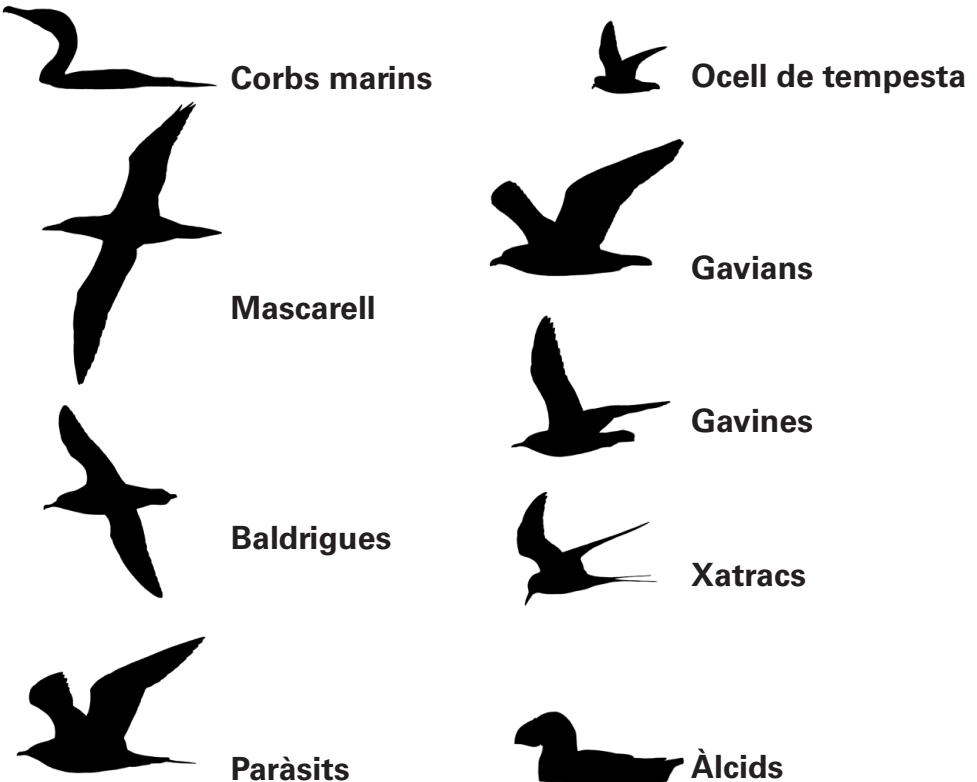
Consells per a les sortides en vaixell

- Porteu prismàtics.
- Es recomana no portar el telescopi.
- Porteu guies d'aus, ja que es poden veure aus rares que en aquest manual no es tracten i aus terrestres en migració.
- Si teniu equip de fotografia, porteu-lo, ja que les aus es poden veure des de molt a prop.
- Porteu calçat còmode. Normalment és recomanable que no siguin botes de muntanya, ja que taquen el terra de la barca, que acostuma a ser antiadherent.
- Porteu roba d'abric pel fred i sobretot pel vent: barret, guants, paravent...
- Porteu protecció solar.
- Per als menys experimentats, pot ser interessant portar un bloc de notes i llapis.
- Es recomana venir esmorzats i portar menjar i beguda.
- Si preveieu que us podeu marejar o no heu sortit al mar gaire sovint, es recomana prendre medicaments contra el mareig, com a mínim mitja hora abans d'embarcar.

Els grans grups d'aus marines

Com indica el seu nom, les aus marines són aquelles que s'han adaptat a la vida al mar. En aquesta guia ens centrarem en les aus marines més pelàgiques, és a dir, les que trobarem quan ens allunyem de la costa, i són les que podrem observar més fàcilment a les sortides en vaixell a les costes del delta de l'Ebre.

Les podem classificar en els següents grans grups:

Les espècies d'aus de mar endins

A continuació descriurem les espècies que podem observar més fàcilment a les sortides en vaixell a la costa del delta de l'Ebre. Destacarem les característiques que ens permetran identificar-les, així com alguns detalls dels seus costums i fenologia (època de l'any en què les trobem).

Indicarem la fenologia posant després del nom de l'espècie la lletra inicial dels períodes en què les podem trobar. La majúscula indica que és abundant i la minúscula que és més escassa.

H, h	Hivern
M, m	Migració
E, e	Estiu, no reproductor
R, r	Reproductor al delta de l'Ebre

Corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*) H,e

És una espècie eminentment costanera, tot i que molts individus, atrets per l'aliment fàcil que poden oferir les embarcacions, es poden endinsar al mar. Com que sovint s'alimenta en rius i badies on també pesca l'home, alguns pescadors el veuen com un competidor i ha estat perseguit. Al delta de l'Ebre aquest problema s'ha fet patent els darrers anys, quan ha augmentat la població de l'espècie en deixar de ser perseguida a les seves zones de reproducció del nord d'Europa.

A gran distància pot semblar un ànec per la seva forma de vol, però de prop destaca el seu color completament negre (tot i que els ocells immadurs tenen la panxa blanca), un coll llarg i un bec igualment llarg i ganxut. Parats a l'aigua són diferents de la resta d'aus marines pel fet de nedar mig enfonsats, ja que el seu plomatge no és totalment impermeable, per a facilitar les immersions. Aquest fet els pot dificultar el vol i sovint els podem veure assecant les ales estenent-les al sol.

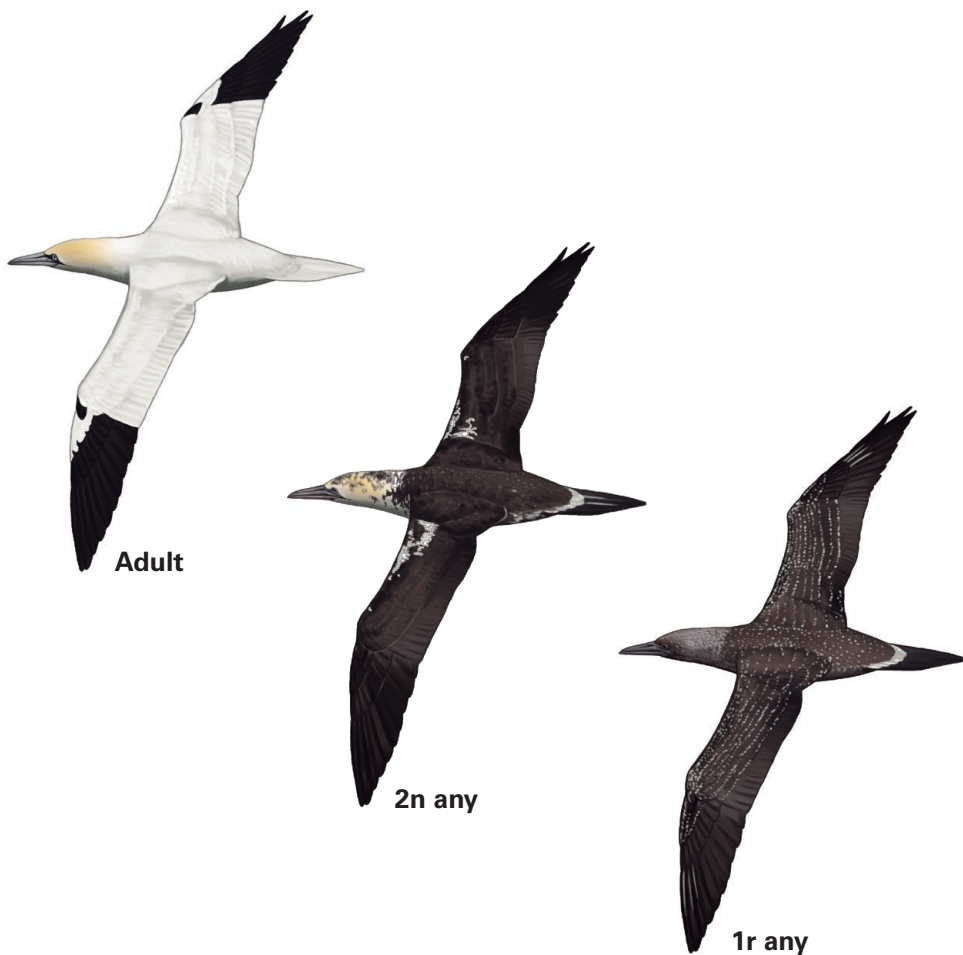

Mascarell (*Morus bassanus*) H,M,e

Aquesta és l'au marina més gran d'Europa (pot arribar quasi als 2 metres d'envergadura) i l'única espècie de la seva família al continent. El mascarell ens visita majoritàriament a l'hivern i té les zones de reproducció més properes al nord de França. És inconfusible per la mida, la silueta amb forma de creu i el disseny blanc i negre característic dels adults. Si el veiem de prop destaquen els colors groguencs del cap i la màscara característica que li dona nom.

Al marge de l'aspecte físic, el que crida més l'atenció del mascarell és la seva tècnica de pesca, ja que es llança en picat des de fins a 40 metres d'alçada.

Els mascarells joves tenen una coloració marró, que van perdent fins a ser adults al cinquè any de vida.

Les baldrigues

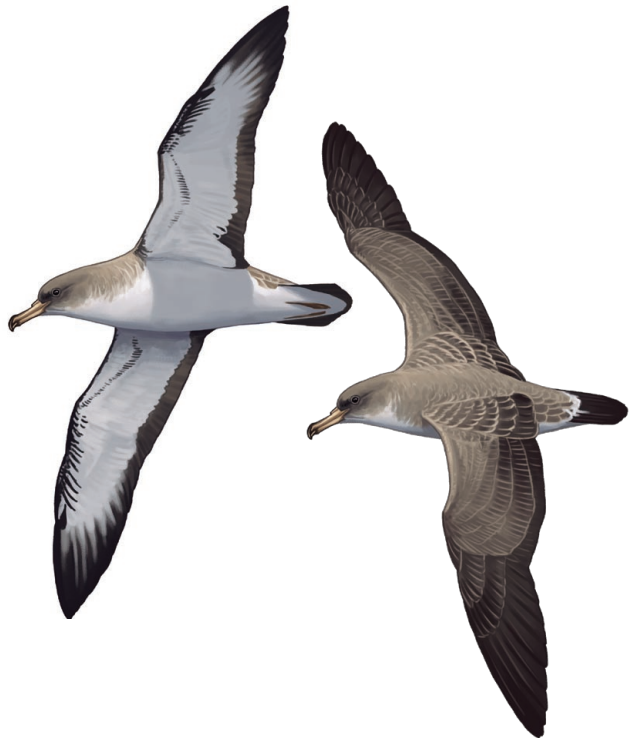
Són les aus més adaptades a la vida marina de les que es reproduïxen al Mediterrani. De fet només s'aturen a terra per niar. Aquesta adaptació les fa volar d'una forma distintiva: per tal d'aprofitar el vent solen volar arran d'aigua amb les ales rígides. Aquesta capacitat de desplaçament els permet niar a centenars de quilòmetres de les seves zones d'alimentació, en illes i illots sense depredadors.

Aquestes aus tenen greus problemes de conservació per diversos motius, entre els quals destaquen l'arribada de depredadors (com gats o rates) a les illes on nien i la captura accidental en arts de pesca com el palangre. Com moltes aus marines, les baldrigues es reproduïxen lentament però ho compensen amb una vida llarga. Per aquest motiu, les seves poblacions es poden ressentir si la seva esperança de vida es redueix per la captura accidental en arts de pesca o per depredació.

Baldriga cendrosa (*Calonectris diomedea*) E

Aquesta és la baldriga més gran que trobem al delta de l'Ebre. Té un vol pausat en el qual alterna planatges llargs amb pocs batecs. A més de la forma de vol, es distingeix de les altres baldrigues pel color blanc pur del dessota, el marró clar de les parts superiors i el bec groc i gruixut. Igualment, a causa de la gran envergadura, les puntes de les ales s'arquegen cap avall.

Les poblacions reproductores més properes es troben a les illes Balears i a els Columbrets, però el delta de l'Ebre és una de les seves principals zones d'alimentació.

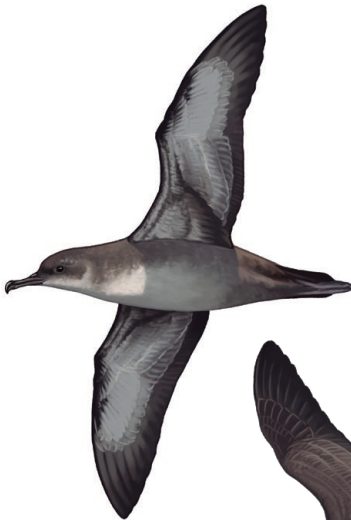
Baldriga balear (*Puffinus mauretanicus*) H,e

És més petita que la baldriga cendrosa, i té un vol més nerviós i directe. El seu bec és més fi i fosc. Les parts inferiors són més "brutes" i les superiors més fosques.

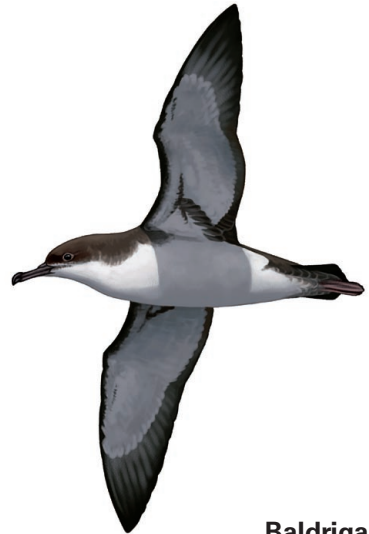
Podem veure-les a la primavera quan fan viatges des de les colònies de reproducció de les illes Balears fins al delta de l'Ebre. Un cop acaba la cria abandonen el Mediterrani per tornar a l'hivern, quan poden formar grans grups.

Malauradament, la captura accidental per arts de pesca i la depredació a les colònies per carnívors introduïts han portat la baldriga balear a ser una de les aus marines més amenaçades del món.

Barrejada entre les baldrigues balears podem trobar alguna baldriga mediterrània (*Puffinus yelkouan*), espècie amb colors més contrastats, més fosca per dalt i més blanca i "neta" per baix.

Baldriga balear

Baldriga mediterrània

Ocell de tempesta (*Hydrobates pelagicus*) E

Poc més gran que una oreneta, l'ocell de tempesta és l'au marina més petita d'Europa. El seu color negre amb el carpó i la part inferior de l'ala blancs el fan inconfusible. No obstant això, la seva mida fa que sigui difícil de detectar.

L'ocell de tempesta fa llargs viatges per a alimentar-se i arriba al delta de l'Ebre des de les seves zones de cria de les illes Balears i els Columbrets

Els paràsits

Els noms curiosos que reben aquestes aus tenen l'origen en la seva forma d'alimentar-se, ja que persegueixen les altres aus fins que regurgiten l'aliment. Sovint s'ha confós el regurgitat amb defecacions, i d'aquí en ve el nom mariner de l'espècie, cagaire.

Són ocells semblants a les gavines, però tenen un vol més potent que els facilita poder atacar altres aus marines. A més, tenen unes taques blanques a l'ala característiques i visibles des de grans distàncies.

Paràsit cuaample (*Stercorarius pomarinus*) M

El cuaample és un paràsit força semblant al cuapunxegut, però és més corpulent i en plomatge reproductor té les plomes centrals de la cua més llargues i en forma de cullera. Normalment són de fase clara, però també poden ser completament foscos. Aquest paràsit es veu durant la migració de primavera, principalment entre els mesos d'abril i maig.

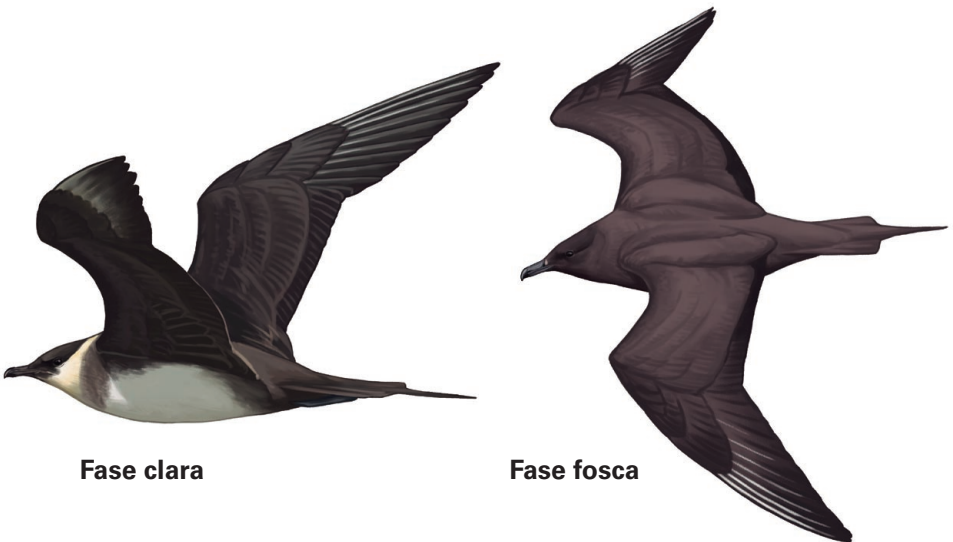
Paràsit gros (*Stercorarius skua*) H,M,e

El paràsit gros és el paràsit més corpulent i panxut. A més, es diferencia de les altres espècies pel color més marronós, que pot variar entre marró groguenc i argilós. Igualment les taques de les ales són molt cridaneres.

Paràsit cuapunxegut (*Stercorarius parasiticus*) H,M,e

És el més petit dels paràsits. En plomatge reproductor té les plomes centrals de la cua llargues i primes. El paràsit cuapunxegut pot ser completament fosc o tenir la panxa, cara i coll clars, però també hi ha casos intermedis.

Les gavines grans. Gavians i gavina corsa

Els gavians i la gavina corsa són les gavines més grans, corpulentes i amb el bec més gruixut. Les plomes de la punta de l'ala tenen l'extrem negre amb taques blanques. A l'igual que els mascarells, les gavines grans i especialment els gavians triguen força temps a adquirir el plomatge adult, passant progressivament d'uns colors marrons al primer any de vida als blancs i grisos típics dels adults al quart any. Gràcies a això podem saber l'edat dels gavians si coneixem els caràcters en què cal fixar-se:

- 1r any. Aspecte general marronós. Plomes de vol fosques. Cua amb una franja fosca a l'extrem. Part superior de l'ala marronós. Bec i ull foscos. Potes rosades.
- 2n any. Ja es veuen plomes grises a l'esquena, part superior de l'ala i algunes plomes de vol (primàries internes). Extrem de la cua negre, contrastant amb un carpó ja blanc. Base del bec de color rosat o groc. Iris clar. Potes de color variable.
- 3r any. Aspecte gairebé d'adult però amb marques fosques al bec, cap tacat i algunes plomes negres a la part superior de la mà (cobertores de les primàries).
- 4t any o més. Aspecte d'adult.

Gavià argentat (*Larus michahellis*) H,R

El gavià argentat és la gavina més grossa del Mediterrani. Al delta de l'Ebre s'alimenta del descart de la flota d'arrossegament. Com a oportunista que és, també es desplaça als abocadors propers i, fins i tot, s'alimenta de polls d'altres aus. Aquest oportunisme l'ha portat a arribar a criar dins de nuclis urbans, a les teulades de les cases. Els gavians argentats adults tenen les potes i el bec grocs i el dors gris clar.

Gavià fosc (*Larus fuscus*) H,r

És una espècie bàsicament hivernant a Catalunya, tot i que hi ha una petita població nidificant al delta de l'Ebre (l'única del Mediterrani). Els adults i els immadurs es distingeixen dels gavians argentats per la mida més petita i el gris més fosc del dors. A l'hivern els adults tenen el cap tacat de fosc. Les diferències entre els gavians foscos i argentats de primer any són subtils: els primers tenen la cua, el carpó i les primàries internes (el revers de la mà) més foscos.

Gavià argentat

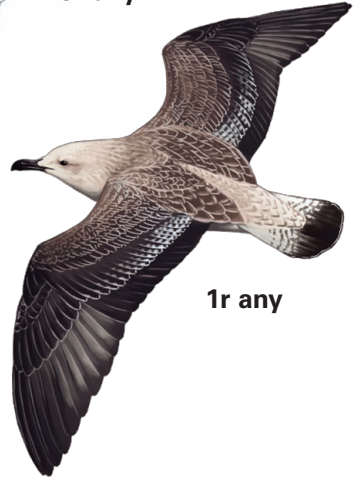
Adult

3r any

2n any

1r any

Gavià fosc

Adult

1r any

Gavina corsa (*Larus audouinii*) h,R

La gavina corsa havia estat una de les gavines més amenaçades del món fins que als anys 80 va colonitzar el delta de l'Ebre. Aquí hi va trobar lloc per a niar i aliment en forma de descart de la flota d'arrossegament. La seva població va créixer ràpidament i actualment es reproduïx aquí més de la meitat de les gavines corses del món.

És lleugerament més petita que els gavians i es distingeix fàcilment pel bec roig i les potes fosques. Els ocells joves es poden diferenciar dels gavians per les potes i la cua completament fosques i part inferior de l'ala completament blanca.

Adult

1r any

Les gavines petites

Hi ha un grup d'espècies de gavines que tenen una mida menor i que es distingeixen fàcilment dels gavians per la mida i pel diferent disseny de la punta de les ales. A més, en algunes espècies el cap es torna negre durant el període reproductor. A diferència dels gavians, la major part de gavines petites adquireixen l'aspecte d'adult al segon any de vida.

Gavina vulgar (*Larus ridibundus*) H,R

És una gavina molt continental, que al delta de l'Ebre es troba molt lligada als arrossars i altres ambients agrícoles. Però és tan abundant, especialment a l'hivern quan arriben exemplars del centre i nord d'Europa, que també es pot veure fàcilment mar endins.

En qualsevol plomatge es caracteritza pel disseny de la punta de les ales, amb la part posterior negra i l'anterior blanca. Durant la cria té el cap marró fosc, però a l'hivern només li queda una diadema fosca i una taca a la regió auricular. Els joves tenen plomes marrons i negres a la part superior de l'ala, però mantenen el dibuix característic de la punta de les ales.

Gavina capblanca (*Larus genei*) H,R

És una espècie típica d'ambients salins, on nidifica i passa la major part del temps, però també és comuna a la costa i s'endinsa al mar quan hi troba aliment, per exemple, quan les embarcacions de pesca descarten.

És força semblant a la gavina vulgar, ja que té el mateix disseny d'ala, amb la part posterior negra i l'anterior blanca. A diferència de la resta de gavines petites té l'iris clar i el pit rosat. És lleugerament més gran que la gavina vulgar i té el bec més llarg i prim. Durant el període reproductor el cap és completament blanc, però a l'hivern mostra una taca fosca a la regió auricular. Els individus joves són semblants a les gavines vulgars, però amb l'iris clar i el bec de color carn (mentre que la vulgar té el bec més vermellós).

Gavina capnegra (*Larus melanocephalus*) H,r

És l'espècie més abundant mar endins a l'hivern i, de fet, troba al voltant del delta de l'Ebre la seva principal àrea d'hivernada. S'alimenta de l'abundant descart de la flota d'arrossegament, tot i que també s'endinsa a terra per menjar les olives que queden a terra després de la collita.

Els adults són completament blancs, a excepció del cap que, durant la cria, és negre. A l'hivern el cap es torna blanc, a excepció d'unes taques triangulars negres darrera l'ull. Els joves no són completament blancs i tenen un disseny semblant al dels gavians de primer hivern. Es distingeixen fàcilment de les gavines vulgars i capblanques per la manca del disseny típic de les puntes de les ales que hem comentat en aquestes espècies. A més, la gavina capnegra és lleugerament més corpulenta i té el cap i el bec més grossos i robustos.

La gavina capnegra és la única gavina petita abundant al delta de l'Ebre en què podem distingir els exemplars de segon any, que són com els adults però amb taques negres a la punta de les plomes de vol més externes.

Gavina menuda (*Larus minutus*) M

És la gavina més petita d'Europa. Té una forma de vol característica, lleugera i "pallonejant". Els adults tenen les ales fosques per sota, mentre que els joves tenen un dibuix en forma de w al dors, similar al de la gavineta de tres dits.

Gavineta de tres dits (*Rissa tridactyla*) h

És una gavina escassa a l'hivern, que s'observa sempre mar endins. És robusta, amb el coll curt i gruixut. Els joves tenen un disseny molt característic en forma de w al dors. Els adults tenen un dibuix semblant al dels gavians, però són molt més petits i tenen les potes negres.

Els xatrac

A primer cop d'ull, els xatrac poden recordar les gavines pels colors blancs, però els xatrac són més petits i millors pescadors. Tenen el bec, les ales i la cua més llargs i estrets. Això els fa ser uns voladors i pescadors més àgils. Tenen una tècnica de pesca molt especialitzada, similar a la del mascarell, ja que es llencen en picat per agafar per sorpresa els peixos que es troben prop de la superfície de l'aigua.

Xatrac menut (*Sterna albifrons*) R

És la gavina més petita d'Europa. Té una forma de vol característica, lleugera i "papal·lonejant". Els adults tenen les ales fosques per sota, mentre que els joves tenen un dibuix en forma de w al dors, similar al de la gavineta de tres dits.

Xatrac comú (*Sterna hirundo*)

El xatrac comú es caracteritza per tenir el bec i les potes de color vermell i el plomatge amb tonalitats fumades. Quan adquireixen el plomatge d'hivern, el bec dels adults es torna de color negre i la identificació no és tan evident. Llavors cal fixar-se en el color clar de les potes i la forma general de l'ocell.

Xatrac beclarg (*Sternasandvicensis*) H,R

És l'únic que podem veure durant tot l'any al delta de l'Ebre i es caracteritza per tenir les potes negres i un bec negre, llarg, prim, amb la punta groga. És lleugerament més gran que el xatrac comú i més pàl·lid.

Amb pràctica, la crida dels xatrac és un dels mètodes més fàcils per distingir-los, fins i tot a gran distància, sent el del xatrac beclarg el més estrident.

Els àlcids

La semblança dels àlcids amb els pingüins no és casual, ja que d'aquesta família provenen els pingüins originals, ja extingits avui dia. Tot i que els frarets i els gavots tenen la capacitat de volar, són molt bons nedadors i capturen les seves preses bussejant, fent servir les ales com aletes. A les sortides en vaixell els veurem més sovint parats que en vol.

Fraret (*Fratercula arctica*) h,m

Aquest és un ocell inconfusible en plomatge nupcial, amb un bec molt ample i colorit, tot i que durant l'hivern presenta uns colors més apagats. Els joves tenen un bec molt més estret i fosc. El disseny de colors del cap i el cos també és característic, amb la cara blanca i un collar negre. Tot i que a l'hivern tenen la cara més fosca, el disseny segueix sent distintiu.

El fraret no és molt abundant però sempre el veurem en aigües profundes. Per tant, les sortides en barca són de les poques formes d'intentar-lo veure. És més comú durant la primavera, quan podem tenir la sort de veure'l amb el plomatge quasi bé nupcial.

Gavot (*Alca torda*) H

El gavot és més costaner que el fraret i es pot observar fins i tot des de terra. No obstant això, el seu nombre és molt variable i hi ha anys que és molt escàs i d'altres que és prou abundant.

Té un bec gruixut (tot i que molt més estret que el fraret) i sempre de color negre. És més gros i no té el dibuix típic del cap del fraret. A finals d'hivern, quan ja els podem veure amb plomatge nupcial, tenen el cap quasi completament negre, amb una ratlla blanca vertical al bec i una a la brida, és a dir, una taca allargada entre l'ull i el bec.

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament de Territori
i Sostenibilitat**

Col·labora:

**Parc Natural
del Delta de l'Ebre**

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Agricultura, Ramaderia,
Pesca, Alimentació i Medi Natural**

